

Notulen van de buitengewone vergadering van de Ministerraad op 10 dec. 1957

*'s Morgens te 10 uur aangevangen, Trêveszaal.

Aanwezig: De Minister-President Drees en de Ministers Algera, Helders, Klompé, Luns, Mansholt, Samkalden, Staf, Struycken, Suurhoff, Witte en Zijlstra (afwezig zijn de Ministers Cals en Hofstra).

Tevens is aanwezig Staatssecretaris Van der Beugel.
Secretaris: J. Middelburg.

De situatie in Indonesië (Zie notulen MR 6 december 1957, punt 3e.)

De *Minister-President* deelt ter inleiding mede, dat deze vergadering op verzoek van Minister Klompé is bijeengeroepen, mede naar aanleiding van het langdurige gesprek, dat zij via de telex met Nederlandse ambtenaren in Djakarta had gevoerd. Het beleggen van een vergadering op maandagmiddag was niet mogelijk o.a. door de besprekingen, die Minister Luns in Brussel moest voeren. Van de jongste berichten is het treffendste, dat mondeling door een ambtenaar van het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken aan een Nederlandse Vertegenwoordiger is medegedeeld, dat alle Nederlanders Indonesië zouden moeten verlaten; een schriftelijke bevestiging heeft men echter nog niet gegeven, terwijl de verschillende Indonesische ministers elkaar ook over deze kwestie volstrekt tegenspreken. Wat betreft de vraag of men moet overgaan tot de massale evacuatie van Nederlanders wijst spreker erop, dat de Nederlanders buiten Java, zoals op Sumatra, nog rustig kunnen werken, zodat men deze dan niet tot evacuatie moet dwingen.

Minister *Klompé* heeft, na haar gesprek met de Minister-President over het bijeenroepen van de Ministerraad in overleg met Minister Suurhoff en Mr. Blom besloten de reeds geconvoceerde ambtelijke vergadering voor de evacuatievoorbereidingen (CAVI) uit te breiden en met Minister Suurhoff afgesproken, dat zij beiden ook daaraan zouden deelnemen, teneinde aan de hand van de nieuwste gegevens de te nemen maatregelen na te gaan. Een van de te beslissen kwesties is of men het passagiersschip De Waterman kan riskeren om Surabaya en Djakarta aan te doen voor het opnemen van repatriandi, waarbij het Rode Kruis eventueel gevraagd zou worden dit onder hun vlag te kunnen doen. Een andere kwestie is, dat de urgentie van het betrekken van het Rode Kruis heel hoog is, omdat men niet zo optimistisch inziet, dat Internationale Rode Kruis in Genève met spoed in staat zou zijn de gevraagde hulp te verlenen. Voorts is de mogelijkheid van pendeldiensten op Singapore en Australië te besluiten, aangezien de niet-blanke Nederlanders vandaar in elk geval door naar Nederland zouden moeten gaan. Na deze vergadering is bij een gesprek tussen enkele ministers nogmaals het denkbeeld geopperd, dat voor de te vormen evacuatiegroep een bekwaam leider zou worden aangewezen, die het geheel in handen zou hebben. Spreekster heeft toen met de Minister-President besproken in het bijzonder voor dit punt de Ministerraad bijeen te roepen.

Minister *Suurhoff* is in het onzekere over het karakter van deze Ministerraad; hij is de vorige middag naar de bijeenkomst van de Commissie gegaan, omdat de Minister-President niet voelde voor een vergadering van de Ministerraad voor vrijdag. Spreker stelt de vraag wat thans de bedoeling is, de beslissingen van de vorige dag bevestigen of nieuwe punten bespreken. Hij merkt op, dat de vorige dag veel is blijven hangen op het ene punt: wat wil de Indonesische Regering met de Nederlanders. De zaakgelastigde Hasselman heeft medegedeeld, dat een nota van de Indonesische Regering hierover te wachten zou zijn. Gezien de verwarde situatie in Indonesië meent spreker, dat voor de Nederlandse Regering het eerste doel moet zijn de Indonesische Regering ertoe te brengen duidelijk te maken waar men ten aanzien van de aldaar verblijvende Nederlanders aan toe is. Daartoe zal zonedig op hoog niveau een telegram moeten worden

gezonden met als korte inhoud: 'Gij laat ons opzettelijk in het onzekere over de repatriëring van de Nederlanders, maar gij zult ons nu zeggen waar wij aan toe zijn.'

Minister *Luns* is het met Minister Suurhoff eens, dat voor de voorbereidingen van de evacuatie der Nederlanders men eerst moet weten wat de voornemens van de Indonesische Regering zijn. Dit is men tot nu toe nog niet te weten gekomen. De Indonesische Minister van Buitenlandse Zaken heeft enkele dagen geleden verklaard, dat de Nederlanders niet uit Indonesië weg moeten, terwijl de Minister van Voorlichting direct daarop mededeelde, dat de Nederlanders wel weg moeten. De zegsman van Buitenlandse Zaken Lapien heeft dit laatste mondeling aan Hasselman bevestigd, maar dezelfde dag aan de Britse Ambassadeur gezegd, dat het vertrek van de Nederlanders niet nodig is. Sukarno, tezamen met extremisten, de communistische vakorganisatie Sobsi en de communistische partij treden op door de bezetting van Nederlandse bedrijven e.d. De Minister-President Djuanda tracht dit enigermate tegen te gaan. Het leger is verdeeld in commando's, die elk op hun eigen wijze handelen; de luchtmacht is sterk communistisch georiënteerd, terwijl de marine verdeeld is. Op het ogenblik worden stappen gedaan in Indonesië door landen uit de gehele wereld. Het nieuwe land Malakka wil zelfs een Minister naar Djakarta zenden. De Britse Regering is Nederland buitengewoon behulpzaam; de Amerikaanse Minister Dulles heeft een speciale afgezant naar Djakarta gezonden om zich van de toestand op de hoogte te stellen. Spreker meent, dat de situatie in Indonesië niet erger is geworden sinds de laatste Ministerraad en dat de CAVI de zaken voldoende in de hand heeft, voorzover dat in de verwarde situatie mogelijk is. Uit Zweden is bekend geworden, dat de Indonesische Regering eind november aan de Zweedse luchtvaartmaatschappij SAS heeft gevraagd of deze de vluchten van de KLM op Indonesië kon overnemen. De vergadering van de permanente vertegenwoordigers van de NATO heeft dit gunstige resultaat gehad, dat verschillende landen, zoals West-Duitsland, zich thans ernstig bedenken voordat zij dergelijke zaken overnemen. De vraag doet zich voor of bij de vergadering van de NATO-raad in Parijs de Minister-President, twee Ministers en de Staatssecretaris tegelijk hier weg kunnen zijn.

Minister *Staf* meent, dat men het sterkste staat door een beroep op andere landen te doen voor de Nederlanders in nood. Daarbij dient men ook te bedenken, dat met boycot wel slechte ervaringen zijn opgedaan; iets anders is, dat het moeilijk is, dat Amerika hulp aan Indonesië blijft verlenen. Spreker is het niet eens met Minister Luns, dat de CAVI de zaak in de hand heeft; het is immers mogelijk, dat in Indonesië plotseling een revolutie uitbreekt. Minister *Luns* wijst erop, dat dat niet alleen een kwestie voor Nederland is. Minister *Staf* erkent dit; het treft dan ook Amerika en Engeland. Voor die situatie zal men echter ook klaar moeten zijn. Wat het Internationale Rode Kruis betreft wijst spreker erop, dat deze bijv. bij Korea belangrijke diensten heeft bewezen. De leider was toen een vertegenwoordiger van India. Spreker meent voorts, dat men hier te lande de zaak niet met een grote commissie, zoals de CAVI, voor elkaar kan krijgen. Beter is dan om een man aan te wijzen, die weet hoe dit werk georganiseerd moet worden. Minister *Luns* merkt op, dat men op deze wijze niet de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke Ministers kan wegnemen. Minister *Staf* is van oordeel, dat die ene man het werk door de ambtelijke instanties moet laten doen.

Als afzonderlijk punt noemt spreker nog de kwestie van het optreden van de marineschepen ten aanzien van de KPM-schepen.

Minister *Mansholt* acht deze tussentijdse bespreking wel belangrijk, omdat hij ondanks de telegrammen en krantenberichten ten aanzien van Indonesië in de mist leeft. Spreker is het eens met de gedachte, dat niets moet worden nagelaten om via de normale verbindingen stappen bij de Indonesische Regering te doen. Er is in Indonesië een revolutionaire situatie; spreker meent, dat zolang de Nederlanders niet gemolesteerd worden Nederland voorzichtig moet zijn om maatregelen te nemen. Vliegtuigen zal men dan alleen moeten sturen onder het voorbehoud, dat deze èn in Indonesië mogen landen èn Nederlandse passagiers mogen meenemen. Als de Nederlandse schepen worden vastgehouden, zullen buitenlandse schepen een pendeldienst op Singapore kunnen onderhouden. Spreker voelt er wel voor, dat de Minister-

President zich in een telegram tot de Indonesische Premier richt om duidelijk opheldering te vragen.

Minister *Samkalden* verwacht, dat een wijziging in de situatie in Indonesië de toestand voor de Nederlanders aldaar weinig gunstiger zal maken. Zelfs op Sumatra's Oostkust is er verwarring door de tegenstrijdige instructies. De Nederlanders in Indonesië komen onder sterkere psychische spanning. Het lijkt spreker dan ook wenselijk, dat de Nederlandse Regering het dramatische gebaar maakt waar Minister Suurhoff over spreekt. Internationaal heeft Nederland maar weinig hulpmiddelen; het is dan het beste internationaal de situatie van de Nederlanders in Indonesië te signaleren. Spreker is wat de organisatie betreft van oordeel, dat deze in zo weinig mogelijk handen moet zijn op het ogenblik, dat de evacuatie urgent wordt. Het kan ook nodig zijn, dat er in Singapore iemand is, die de leiding kan geven bij het opvangen van de evacué's, de tijdelijke onderbrenging en de doorzending.

Minister *Zijlstra* acht primair na te gaan wat thans moet gebeuren. Dan zal men contact moeten opnemen met het Internationale Rode Kruis en moeten vragen op de kortst mogelijke termijn naar Java te gaan. Voor de evacuatie per schip zal men zich op de grootste omvang van de evacuatie moeten instellen. Spreker heeft de vorige maal reeds op de wenselijkheid van een pendeldienst tussen Indonesië en Singapore gewezen, bijv. door het inleggen van enkele buitenlandse schepen, waarbij de Nederlandse schepen dan voor afvoer uit Singapore kunnen worden gebruikt. Als men zich instelt op evacuatie via Singapore is spreker met Minister *Samkalden* van oordeel, dat daar iemand voor de leiding ervan zal moeten zijn. Spreker meent, dat in Nederland geen regeringscommissaris nodig is; Maatschappelijk Werk en Sociale Zaken en Volksgezondheid zullen een en ander kunnen organiseren.

Minister *Luns* heeft tijdens de vergadering bericht ontvangen, dat onze zaakgelastigde Hasselman geen schriftelijk bevestiging heeft kunnen krijgen van de mondelinge mededeling, dat alle Nederlanders uit Indonesië zouden moeten vertrekken. Spreker wijst vervolgens op een bericht in *de Volkskrant*, waarin een uittreksel is gegeven van het gesprek van Minister *Klompé* met Djakarta.

De *Minister-President* deelt mede, dat hij de vorige dag een conferentie met de hoofdredacteuren heeft gehouden, waarin over dit gesprek ook enkele mededelingen zijn gedaan, welke echter als volstrekt vertrouwelijk aangeduid zijn. Spreker zal laten nagaan of het bericht van deze bespreking afkomstig is, hetgeen wel ernstig zou zijn.

Minister *Staf* merkt op, dat de Groningen weer in Singapore terug is, nadat het schip de vorige week in de Straat Karimata is geweest. Als het belang van de Nederlanders in Indonesië primair is, zal men met betrekking tot onze marineschepen voorzichtig moeten blijven, dat geen conflict ontstaat (bijv. doordat men bij muiterij aan boord van een KPM-schip zou moeten optreden). Sprekers gedachte is daarom, dat de Groningen weer naar Nieuw-Guinea terugkeert, hoewel de uitvoering hiervan nog enkele dagen zal kunnen worden aangehouden. De twee marineschepen, die van Nederland naar Nieuw-Guinea zijn gezonden, gaan niet door het Suezkanaal, maar door het Panamakanaal.

De *Minister-President* merkt hierbij op, dat men moet bedenken, dat van Indonesische zijde de hulp van Russische oorlogsschepen zal kunnen worden gevraagd. Minister *Luns* heeft hieromtrent vernomen, dat een Russisch aanbod is gedaan van een vlootbezoek uit Wladiwostok aan Java.

Minister *Samkalden* is het eens met de opvatting, dat men incidenten met de marineschepen moet vermijden; de kracht van Nederland ligt thans hoofdzakelijk in zijn weerloosheid. Men zal zich daarom in de eerste plaats moeten bepalen tot de verdediging van de zee om Nieuw-Guinea heen.

Minister *Struycken* herinnert eraan, dat is gesproken over het optreden van de SAS en over het tegengaan dat deze landen onder onze duiven schieten. Spreker vraagt zich echter af als de liquidatie van de Nederlandse bedrijven toch doorgaat, of het verkeerd is een 'deal' met

buitenlanders aan te gaan, wat dan enerzijds naar buiten een volkomen overgaan inhoudt, anderzijds bijv. een verschuiving in de gezamenlijke belangen op een ander punt zou meebrengen.

De *Minister-President* is van oordeel, dat dit met de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zou moeten worden opgenomen. Als Indonesië de handel in tropische produkten van Nederland naar Duitsland overbrengt, zou het goed zijn als de Nederlandse ervaring erbij ingeschakeld bleef. Spreker meent echter, dat men met dergelijke overgangen naar het buitenland onzerzijds niet te gemakkelijk moet zijn en dat men op het ogenblik nog niet moet sturen in de richting, dat Duitse, Engelse of Amerikaanse groepen de Nederlandse belangen overnemen.

Minister *Samkalden* is het met de Minister-President eens, dat de Regering op dit punt weinig kan doen. Spreker deelt mede, dat hij op het ogenblik wettelijke maatregelen voorbereidt ten aanzien van het rechtsverkeer met Indonesië. Het kan in de naaste toekomst nodig zijn, dat kan worden bepaald, dat gemachtigden van Nederlandse bedrijven in Indonesië niet rechtsgeldig deze bedrijven voor verplichtingen kunnen verbinden. Zoals het verbod van gouduitvoer bij een nood-KB is afgekondigd, zou ook dit kunnen gebeuren bij nood-KB, dat vervolgens bij de wet wordt bevestigd. Spreker zal er naar streven het concept zo spoedig mogelijk in de Ministerraad te brengen. Hij is voorts voornemens in verband met de verdere bespreking van de Indonesische zaak om niet naar de vergadering van de interparlementaire Beneluxraad te gaan, waar o.a. het verslag inzake de eenmaking van het recht aan de orde komt.

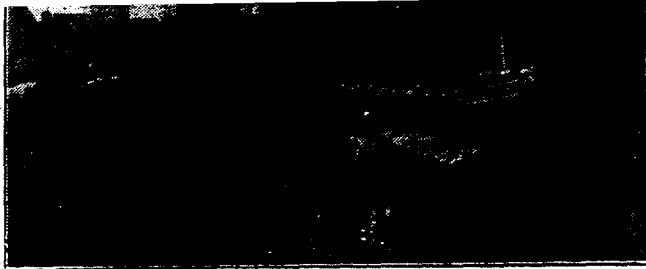
De *Minister-President* stelt de volgende conclusies voor, waarmede de *Raad* akkoord gaat.

Samenvattende conclusies

- 1°. De Minister-President zal een telegram zenden aan de Indonesische Premier om opheldering te vragen over het standpunt ten aanzien van het vertrek van de Nederlanders uit Indonesië en om te wijzen op de plicht van de Indonesische Regering het vertrek van Nederlanders, die weg willen, niet te belemmeren.
- 2°. De Waterman zal volgens reisschema Surabaja kunnen aandoen voor het opnemen van Nederlanders (waarbij het ziekentransport uitgesteld zal kunnen worden); als zich in Surabaja geen moeilijkheden voordoen zal de Waterman ook Djakarta voor het opnemen van Nederlanders kunnen aandoen.
- 3°. Er wordt een commissie van vijf ambtenaren ingesteld, waarin Buitenlandse Zaken (Mr. Blom), Verkeer en Waterstaat, Maatschappelijk Werk, Sociale Zaken en Volksgezondheid en Financiën vertegenwoordigd zullen zijn. Deze kerncommissie zal zonodig elke dag bijeenkomen.
- 4°. Enkele Departementen (o.a. Verkeer en Waterstaat, Sociale Zaken en Volksgezondheid en Financiën) zullen een vertegenwoordiger naar Singapore zenden. Van deze missie moet de voorzitter de centrale figuur zijn. Deze zal uit de bedoelde vertegenwoordigers of van buiten gevonden moeten worden; daarover zal de kerncommissie zich moeten beraden. Deze voorzitter van de missie krijgt een instructie van de Ministerraad, terwijl de missie door deze voorzitter zal kunnen terugvallen op de voorzitter van de kerncommissie (dus niet rapporteren aan de eigen minister).
- 5°. Bevestigd wordt het besluit, dat het voorschotsysteem ten behoeve van de repatriëring pas van Singapore (of Australië) begint te werken en dat de kosten van het door de Regering georganiseerde pendelvervoer zonodig ten laste van het Rijk zullen komen.
- 6°. Naar Australië zullen Nederlanders overgebracht kunnen worden, die niet van gemengd bloed zijn, in het bijzonder die hiervoor voelen.
- 7°. Aan de pers zal worden medegedeeld, dat de Ministerraad bijeen is geweest en dat de Minister-President een telegram aan de Indonesische Premier gezonden heeft.
- 8°. Het wordt niet wenselijk geacht, dat in deze situatie de Minister-President, de Ministers Luns en Staf en Staatssecretaris Van der Beugel tegelijkertijd gedurende een aantal dagen voor de vergadering van de NATO-raad afwezig zijn.

Nummer - 465

Bijlage

De nieuwe televisietoren te Goes, die vandaag officieel in gebruik zou worden genomen, vormt in het Zeeuwse landschap een grote tegenstelling met de molen.

Telegram van dr. Drees aan ir. Djuanda

De Nederlandse ministerraad is vandaag in speciale zitting bijeen geweest ter bespreking van de ontwikkeling in Indonesië. Na afloop van de vergadering heeft de minister-president het volgende telegram rechtstreeks aan de Indonesische minister-president Djuanda doen verzenden.

Aan de minister-president van de Republiek Indonesia, Djakarta.
„Hoewel de uitlatingen van Indonesische regeringspersonen ten aanzien van verblijf in of vertrek uit Indonesië onduidelijk zijn en dikwijls met elkaar in tegenspraak, staat het vast dat vele Nederlanders Indonesië op korte termijn willen verlaten. De Nederlandse regering wil alles in het werk stellen om dit mogelijk te maken. Hiertoe is echter de medewerking van de Indonesische regering noodzakelijk.
„Het sluiten van de Nederlandse consulaten, de maatregelen tegen

Nederlandse schepen, het verhinderen van ordelijke aankomst en vertrek van gecharterde vliegtuigen en de moeilijkheden met exit-visa nopen mij op Uwe Excellentie een dringend beroep te doen alle maatregelen te nemen die een ordelijk vertrek van hen, die Indonesië wensen te verlaten, mogelijk maken.

„Dit houdt o.m. in, dat Nederlandse en andere schepen volgens voorafgaand vastgesteld tijdschema kunnen vertrekken en alle administratieve faciliteiten worden verleend om Nederlanders in staat te stellen te vertrekken. Voorts, dat gecharterde vliegtuigen vergunning krijgen om te landen en geboekte passagiers op te nemen. Ik moge Uwe Excellentie verzoeken mij omgaand te antwoorden of de Nederlandse regering op bovenbedoelde maatregelen kan rekenen.”

DREES, minister-president.

Minister Luns pleegt overleg te Brussel

Van onze correspondent

BRUSSEL, 9 dec. — Minister Luns en staatssecretaris Van der Beugel hebben vandaag met Larock, de Belgische minister van buitenlandse zaken, en met de Luxemburgse premier Bech op het Belgische ministerie van buitenlandse zaken overleg pleegd over de problemen die op de N.A.V.O.-conferentie te Parijs aan de orde komen.

Bovendien hebben zij gepoogd een gemeenschappelijk standpunt van Benelux te bepalen in verband met het overleg van de zes ministers van buitenlandse zaken van de koloniestaatslanden die, nu de ratificatie van de Europese verdragen een feit is geworden, na afloop van de N.A.V.O.-conferentie te Parijs zullen pogen overeenstemming te bereiken over de zetels van de Europese instellingen. Zoals men weet, stelt de Belgische regering de kandidatuur van Brussel. De Nederlandse regering is bereid deze kandidatuur te steunen, maar is anderzijds zeer gevoelig voor de argumenten van hen die concentratie van de diverse instellingen in één centrum bepleiten. Nederlands steun voor de kandidatuur van Brussel zou men dus gekwalificeerd kunnen noemen. Overigens is het wel bekend, dat de regering van het Groothertogdom of uiteraard zeer ernstige bedenkingen tegen heeft, dat zetels van de instellingen van de Europese gemeenschap voor kolen en staal, thans voorlopig te Luxemburg gevestigd, naar elders zouden worden overgebracht.

Opmerking verdient, dat het vandaag door het Belgische ministerie van buitenlandse zaken over de besprekingen tussen de drie ministers verstrekte communicé vermeldt, dat minister Larock minister Luns opnieuw verzekerd heeft van de gevoels van solidariteit die België jegens Nederland beziet in verband met de moeilijkheden in Indonesië.

FRANKRIJKS FINANCIËLE POSITIE
Besprekingen over internationale